

Nieuwsbrief

Havenlaan 88 bus 73 - 1000 Brussel

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

NIEUWSBRIEF@INBO.BE / WWW.INBO.BE

Maart 2019

Grondels en garnalen kapen wintervoedsel van watervogels weg in de Zeeschelde (NB 03-19)

Het ecosysteem van de Zeeschelde is de voorbije vijftien jaar sterk veranderd. Toenemende afvalwaterzuivering bracht meer zuurstof in het water, zodat vissen, garnalen en andere waterdieren terugkeerden. Tegelijkertijd namen de organismen die in de slikbodem leven (het benthos) sterk af, net als de aantallen overwinterende watervogels. Deze en andere trends zijn met elkaar gelinkt doordat de ene soort de andere eet. De vraag is nu: wie eet wie?

Onze studie spitste zich toe op het benthos: we vermoedden dat vissen, garnalen en vogels in competitie staan voor benthos als voedselbron. In het zoete en lichtbrakke deel van de Zeeschelde bestaat dit benthos zo goed als alleen uit kleine borstelwormen. Een grootschalig experiment op de Scheldeslikken en een onderzoek met stabiele isotopen tonen aan dat in de zomer brakwatergrondels en steurgarnalen de hoeveelheid benthos halveren, met een voorkeur voor de grootste wormen. Er blijft dus minder en kleiner voedsel over wanneer de hier overwinterende watervogels aankomen.

Het experiment toonde ook aan dat in nieuw sediment met veel organisch materiaal de aantallen wormen sterk toenemen. De waargenomen afname van benthos in de Zeeschelde is dus wellicht ook rechtstreeks het gevolg van de verminderde hoeveelheid organisch materiaal in het water (door waterzuivering), versterkt door de toenemende water- en sedimentdynamiek en predatie door onderwaterdieren.

Om ons begrip van het systeem verder te verbeteren is een volgende stap het in kaart brengen van het huidige dieet van watervogels en dat van benthos in de Zeeschelde,.

[Frank Van de Meutter](#)

Meer lezen: [Van de Meutter F., Bezdenjesnii O., Buerms D., De Beukelaer J., De Regge N., Speybroeck J., Terrie T., Vanoverbeke J., Van Braeckel A., Vandevoorde B., Van den Bergh E., Van Ryckegem G. \(2019\). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 \(1\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.](#)

Kennisagenda geeft prioriteiten aan voor bosonderzoek (NB 03-19)

Het Bossymposium van 12 mei 2017 heeft een concreet resultaat opgeleverd namelijk een kennisagenda die de prioriteiten voor het bosonderzoek van de toekomst aangeeft.

Om de kennisagenda te realiseren, worden twee overlegstructuren opgericht: een gebruikersplatform, waar onderzoekers en stakeholders verder in dialoog gaan om de prioriteiten te verfijnen, en een onderzoekersplatform, waar de onderzoekers afstemmen over de aanpak van het onderzoek. De kennisagenda vormt de leidraad voor de werking van de platformen. Het INBO zal de platformen coördineren.

De bedoeling van het Bossymposium was om met alle betrokken partners na te denken over de toekomst van het bosonderzoek in Vlaanderen. Samen met de universiteiten bracht het INBO de bestaande onderzoeksprogramma's in kaart. Daarna organiseerde het INBO drie workshops waar beleid, middenveld en wetenschap nadachten over uitdagingen en prioriteiten voor het bosonderzoek in Vlaanderen.

Op het symposium, met 150 deelnemers uit verschillende sectoren, werd een overzicht gegeven van bestaand en toekomstig onderzoek. Daarna konden de deelnemers in een interactieve oefening zelf aangeven welke prioriteiten zij zagen voor het bosonderzoek.

Het INBO verwerkte samen met de betrokken onderzoekers van Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent en KU Leuven de resultaten van het hele traject tot een kennisagenda. Het rapport werd voorgelegd aan de andere stakeholders uit beleid en middenveld en de verdere stappen werden met hen afgestemd in een laatste workshop. Dit voorjaar gaan de platformen aan de slag met de kennisagenda.

[Sandra Van Waeyenberge](#) en [Gerald Louette](#)

Meer lezen:

- [Quataert P., Vandekerkhove K., De Vos B., Simoens I., Verheyen K., Ceulemans R., Muys B., Van Acker J. \(2018\). Het bosonderzoek in Vlaanderen. Stand van zaken en toekomstverkenning. Conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van het Bossymposium "Kennis voor het bos van de toekomst" op 12 mei 2017 in Brussel. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 \(2\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.](#)

Nieuwe uitgave 2018 van de BWK en Natura 2000-habitatkaart beschikbaar (NB 03-19)

Elke zes jaar verwachten Europa en Vlaanderen een overzicht van de staat van instandhouding van de [Natura 2000](#)-habitattypen. Voor de rapportage 2018 is de nieuwe habitatkaart - uitgave 2018 - de basiskaart om de oppervlakte en verspreiding van de habitats, en hun trend te beoordelen.

Natura 2000-habitatkaart

De Natura 2000-habitatkaart geeft informatie over de verspreiding en de oppervlakte van de Europees beschermde habitattypen. Ook de meeste Vlaamse regionale biotopen zijn opgenomen in deze kaart. Dit zijn biotopen die niet op de Europese beschermingslijst staan, maar naar biologische waarde en belang voor de biodiversiteit vergelijkbaar zijn en in Vlaanderen een bescherming genieten in uitvoering van het Natuur- en/of [Bosdecreet](#).

Biologische waarderingskaart (BWK)

De BWK is een gebiedsdekkende inventarisatie en evaluatie van het hele Vlaamse Gewest. De inventaris maakt het mogelijk om de bodembedekking (bebouwing, grasland, bos...) en de aanwezige vegetatie (droge heide, moeras, zuur beukenbos...) af te leiden. We besteden ook aandacht aan kleine landschapselementen (poelen, bomenrijen, houtkanten...). Een inkleuring met groentinten geeft de biologische waarde weer, en geeft zo de gebruiker een snelle indruk van de natuurwaarde van een gebied.

Uitgave 2018

De uitgave 2018 bevat de resultaten van terreincontroles uit 2016 en 2017. In totaal is sinds de laatste versie ruim 63.000 ha opnieuw in kaart gebracht, vooral binnen de Habitatrichtlijngebieden (zie kaart).

De nieuwe uitgave van beide kaarten is [vrij beschikbaar en raadpleegbaar via de website van AGIV](#).

[Steven De Saeger](#)

Meer lezen: [De Saeger S., Guelinckx R., Oosterlynck P., De Bruyn A., Debusschere K., Dhaluin P., Erens R., Hendrickx P., Hendrix R., Hennebel D., Jacobs I., Kumpen M., Opdebeek J., Ruymen J., Spanhove T., Tamsyn W., Van Oost F., Van Dam G., Van Hove, M., Wils C. & Paelinckx D. \(red.\) \(2018\). Biologische Waarderingskaart en Natura 2000 Habitatkaart, uitgave 2018. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 \(71\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.](#)

Kuilen in de Zeeschelde (NB 03-19)

De Zeeschelde is het deel van de Schelde dat onder invloed van het getij staat. Sinds 2012 vissen we er met de ankerkuil (*) op vier plaatsen: Doel, Antwerpen bij de Kennedytunnel, Steendorp en Branst.

Met de ankerkuil vingen we sinds 2012 al 67 soorten waaronder de zeldzame zeeprík, houting en griet. Daarbij ook nieuwe exotische soorten zoals de naakte grondel, de targetbaars, de reuzenkapiteinvis en de bruine garnaal.

We konden de exponentiële toename van spiering ('komkommervis') vaststellen. Deze soort is nu wel over zijn toppunt heen. Daarnaast is er de terugkeer van de fint of meivís. Deze bijna uitgestorven soort paait opnieuw in het zoetwatergedeelte van de Zeeschelde, maar niet altijd met succes: we vangen na de paaitijd niet altijd jonge finten.

De laatste jaren stellen we ook vast dat mariene soorten zoals zeebaars, haring en sprot ver de rivier opzwemmen tot in het zoetwatergedeelte. Ze volgen de grijze garnalen en steurgarnalen die ook zover stroomopwaarts worden gevangen.

Met de ankerkuil kunnen we ook densiteiten van vissen bepalen. We stelden vast dat de densiteit niet alleen beïnvloed wordt door de saliniteit (zoutgehalte) van het water, maar ook door de periode van het jaar. We hopen dat we een verklaring voor deze temporele verschillen kunnen vinden.

[Jan Breine](#)

(*) Een ankerkuil bestaat uit een langgerekt, trechtvormig net dat bij sterk stromend water zowel bij eb als vloed voor anker wordt gelegd. Het net wordt opgehouden door een frame en vanaf een boot bediend. De stroming houdt de gevangen vissen in het net. Met de ankerkuil vangen we niet alleen meer vis, maar ook andere soorten dan met de schietfúiken. De resultaten van beide methodes zijn aanvullend en geven dus een vollediger beeld van de dynamische visgemeenschap in de Zeeschelde.

Meer lezen: [J. Breine, L. Galle, I. Lambeens, Y. Maes, T. Terrie en G. Van Thuyne \(2019\). Monitoring van de visgemeenschap in het Zeeschelde-estuarium. Ankerkuilcampagnes 2018. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 \(7\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.](#)

Thema

INBO in een dynamisch interactiemodel (NB 03-19)

Sinds 2017 werken we op het INBO in een vlakke structuur met zelforganiserende teams.

Gaandeweg ontwikkelde zich een dynamisch interactiemodel waarin we sterk inzetten op dialoog, resultaten en ondersteuning.

We spreken van zelforganiserende teams in plaats van zelfsturende. Er is geen middenkader meer, maar wel een managementteam dat het wat bepaalt: welke resultaten ze van de teams verwachten. De teams bepalen zelf hoe ze de taken aanpakken.

We love interaction

Interactie en dialoog vormen het belangrijkste speerpunt van onze aanpak. Voor elke beslissing vragen we inspraak aan alle betrokkenen. Als organisatie nemen we samen stappen vooruit: er is constant interactie in teams, over teams heen en met het managementteam. We werken dus niet bottom-up en top-down, maar op een circulaire manier. Iedereen kan een goede invalshoek aanbrengeen en zo ontstaat er veel draagvlak.

Focus op resultaten

Op het INBO werken we resultaatgericht. We volgen de resultaten op in digitale systemen. Het maakt dan niet veel meer uit waar en wanneer mensen werken, als ze hun resultaten maar halen. Daarom kunnen onze medewerkers ook thuiswerken en flexibel omgaan met hun werktijd.

Ondersteuning op maat

Medewerkers en teams groeien in onze manier van werken, elk op hun eigen ritme. We ondersteunen hen op basis van hun specifieke noden. Zo organiseren we bijvoorbeeld opleidingen rond open feedback en bieden we sjablonen aan voor de teamevaluatie.

No more change (management)!

Op die manier ontwikkelt onze organisatie zich steeds verder. We spreken niet meer van verandering, omdat continue ontwikkeling vervat zit in ons model en aanpassingen als normaal aanvoelen. Weg met verandermoetheid!

Natuurverkenning 2050 voorgesteld (NB 03-19)

Op maandag 18 februari stelde het INBO in het Vlaams parlement zijn Natuurverkenning 2050 voor aan een tweehonderdtal genodigden, in aanwezigheid van kersvers minister Koen Van den Heuvel.

INBO-wetenschappers Helen Michels en Maarten Stevens stelden aan de hand van vier scenario's of kijkrichtingen voor hoe Vlaanderen er kan uitzien binnen 30 jaar. Geen van de vier richtingen is zaligmakend en elke kijkrichting heeft sterke en zwakke kanten wanneer het gaat over de uitdagingen die op ons afkomen (klimaatverandering, voedselzekerheid verschaffen, sociale cohesie behouden ...). Maar alle vier bieden ze ruime kansen voor de natuur in Vlaanderen.

Een projectwebsite natuurrapport.be beschrijft en verbeeldt de vier kijkrichtingen, en is een uitstekend vertrekpunt voor iedereen die een dialoog wil beginnen over hoe het nu verder moet met de ruimte in Vlaanderen.

Nog tijdens de voorstelling beloofde minister Van den Heuvel 15 miljoen euro vrij te maken voor projecten, 'proeftuinen' zoals ze ook genoemd worden, rond groendaken, ontharding en vergroening.

[Koen Van Muylem](#)

Advies in de kijker (NB 03-19)

Advies over de potenties voor natuurontwikkeling op de voormalige campings te Raversijde - Oostende

De provincie West-Vlaanderen wil een natuurontwikkelingsproject uitvoeren op een aantal percelen die aansluiten bij het provinciedomein Raversyde in Oostende. Het gaat onder andere over de voormalige campings Petit Bruxelles en Ramon. Het gebied wordt gekenmerkt door een specifieke grondwaterhuishouding.

Het advies bevat een uitvoerige beschrijving van het geohydrologisch systeem. We baseerden ons hiervoor op bestaande en nieuwe meetgegevens. Historisch kaartmateriaal wijst uit dat de site vroeger deel uitmaakte van een reeks inlaagpolders. De bodemprofielen van uitgevoerde boringen bevestigen dit. Door de gegevens te vergelijken met referentiesituaties kregen we zicht op de ecologische potenties. Het gaat om typische duinvalleivegetaties in de depressies en soortenrijke duingraslanden op de hogere terreindelen en dijken.

Om deze doelvegetaties te kunnen realiseren zijn meerdere inrichtingsmaatregelen nodig. Het advies bevat daartoe een ruw inrichtingsplan en een beschrijving van de meest noodzakelijke maatregelen.

[Lieve Vriens](#)